

INTERNATIONAL JOURNAL OF POLITICAL STUDIES

ULUSLARARASI
POLİTİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

August 2018, Vol:4, Issue:2

Ağustos 2018, Cilt:4, Sayı 2

e-ISSN: 2149-8539

p-ISSN: 2528-9969

journal homepage: www.politikarastirmalar.org

KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

THE ROUTLEDGE HANDBOOK OF EPISTEMIC INJUSTICE

Elif Madakbaşı Güleler

Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, SBF, SBKY, emadkabas@sakarya.edu.tr

Editörler: James Kidd, José Medina and Gaila Pohlhaus, Jr., Routledge, 31 Mart 2017.

Bu kitap, 2007 yılında Miranda Fricker’in çıkardığı “Epistemic Injustice – Power & Ethics of Knowing (Epistemik Adaletsizlik – İktidar ve Bilmenin Etiği)” kitabının onuncu yılında Routledge’in çıkardığı bir el kitabıdır. Bu noktada el kitabını “1) hazır referans olarak kolay bir şekilde taşınabilen kitap; 2) belli bir konuyu içeren kısa referans kitabı” olarak tanımlamak mümkündür (www.merriam-webster.com). Routledge’in ve Oxford’un çıkardığı pek çok alana, disipline, alt disipline ve konuya ilişkin “el kitaplarına” rastlamak mümkündür. Örneğin Oxford’a bakacak olursak yönetim (Levi-Faur, 2012), kriminoloji (Maguire ve diğerleri, 2007), internet çalışmaları (Dutton, 2013), metafizik (Loux ve Zimmerman, 2005), sözlü tarih (Ritchie, 2011) vb. başlıklarda el kitapları olduğunu görürüz. “El kitabı” tanımını hatırlayacak olursak bu hacimli kitapların “kolay taşınabilen” kitaplar olmasından çok (eğer kindle versiyonlarına sahip değilsek) “bir konuyu içeren kısa referans kitabı” olarak görülmeleri daha mümkündür. Çünkü hacim büyük olsa da bir kavramın, konunun, disiplinin veya çalışma alanının günümüzün artan disiplinlerarasılığı içinde oldukça farklı alanlarla bağlantılandırılması ve pek çok örnek olaya uyarlanarak her biri bir başına farklı çalışmalara konu olması mümkündür. Bu durumda literatür sonsuzdur ya da en azından sonsuz olmaya müsaittir. Fakat “el kitaplarının” bu hacimli halleri yanında o meseleye ait “ana literatürü” verdikleri ve genellikle alanının en bilenen yazarlarını barındırdıkları için konunun “özüne” ilişkin tüm bilgiyi vermeyi amaçladıkları söylenebilir. “Epistemik adaletsizliğin”, bu anlamda, oldukça spesifik bir kavram olarak görünmesine rağmen basımının onuncu yılında bir “el kitabına” kavuşması, her şeyden önce, ona referansta bulunan önemli bir literatürün göstergesidir. Bu literatürün oluşmasının elbette birtakım nedenleri vardır. Bu nedenlere

aşağıda değinilecektir. Fakat öncesinde Fricker’in 2007 basımlı kitabına kısaca değinilecektir. Sonrasında ise Routledge’in “epistemik adaletsizlik” el kitabı incelenecektir.

Fricker, Epistemik Adaletsizlik’in önsözünde bu kitabı yazmaktaki amacının “bilginin kazanıldığı insan pratiklerini” incelemek olduğunu söyler ve bu pratikleri “gerçek epistemik pratikler” olarak tanımlar (Fricker, 2007: vii). Dolayısıyla “epistemik adaletsizliğin” epistemik yönü bilgiye ilişkin pratiklere işaret ederken adaletsizlik “negatif bir uzama” ya da yolunda gitmeyen bir duruma odaklanmaktadır (Fricker, 2007: viii). Fricker, daha sonra El Kitabı’na yazdığı bölümde bu durumu Tolstoy’dan bir cümleye atıfla açıklar: “Tüm mutlu aileler aynı şekilde mutludur, her mutsuz ailenin de birbirinden farklı mutsuz oluş yolları vardır” (Fricker, 2017: 62). Bu nedenle adaletsizlik, adalet yerine tercih edilerek hem “idealistlikten uzaklaştırılmakta” -bir başka deyişle adil olan epistemik pratiklere yönelik bir reçete verilmekten kaçınılmakta- hem de her bir adaletsizlik durumunun kendi içinde farklılıklar barındıracağı gerçeği ile çeşitliliğin önü açılmaktadır (Fricker, 2017: 61-62). Epistemik pratiklerle adaletsizliğin birleştiği noktayı, yani epistemik adaletsizliği ise Fricker şöyle tanımlamaktadır: “enformasyon ve eğitim gibi epistemik şeyler açısından dağıtımsal hakkaniyetsizlik” ve “bir kişiye spesifik olarak bilen olarak kapasite sahibi oluşuna yapılan yanlış” (Fricker, 2007: 1). Bu tanımları takiben epistemik adaletsizliğin oturduğu disiplin/alan ise epistemoloji ve etiğin kesişim alanı olarak belirtilmektedir (Fricker, 2007: 2).

Fricker, epistemik adaletsizliği ikiye ayırmaktadır. Bunlardan ilki “tanıksal adaletsizlik” diğeri ise “hermenötik adaletsizlik”tir. Örneğin sırf siyah olduğunuz için polis sizin söylediklerinizi dinliyor gibi yapıyor fakat esasında önyargısı nedeniyle size inanmıyorsa tanıksal adaletsizliğe maruz kalmış oluyorsunuz. Fakat uğradığınız bir olumsuz olayı dile dahi getiremiyor ya da onu dile getirmenize yardımcı olabilecek kavramı bilmiyorsanız bu kez “hermenötik adaletsizliğe” uğruyorsunuz. Örneğin bir zamanlar henüz “cinsel taciz” kavramı bulunmamışken kişilerin yaşadıkları deneyimleri adlandıramaması ve bu nedenle de benzer deneyimleri yaşayanlara ulaşamamasını hermenötik adaletsizlik altında ele alabiliriz (Fricker, 2007: 1). Bu durumda kilit kavram “önyargı” ve “inanırlık (credibility)” olduğu için yazar sonrasında bu kavramlara değinmektedir. Fakat epistemik de olsa meselenin özü iktidar ilişkilerindeki asimetridir ve yazarın üzerini vurguladığı iktidar da “kimlik iktidarındır”. Çünkü verilen örneklerde görüldüğü gibi epistemik adaletsizliğe uğrayanlar siyahiler ve kadınlar gibi belli bir kimliğe mensup kişilerdir. Fricker, epistemik adaletsizliği somutlaştırmak için pek çok roman ve hikayeden örnek verir. Örneğin cinsel taciz kavramının ortaya çıkışını Susan Brownmiller’in bir çalışması

ile örneklendirir. Siyahilik üzerinden verdiği örnek ise Harper Lee'nin "Bülbülü Öldürmek" romanıdır. Amacı durumu tespit etmek ve "adaletsizlik" gibi "negatif" olayların her birinin kendine özgü pratiklerinin ortaya konmasına bir çerçeve hazırlamak olsa da önerileri arasında "sorumluluk sahibi bir dinleyici" olabilmek ve "duyarlılıkları eğitmek" de yer almaktadır (Fricker, 2017).

Fricker'ın iktidarın epistemik boyutu üzerinden yaptığı bu tartışmadan sonra kavram üzerinden pek çok çalışma gerçekleştirilmiş; bu da hızlı bir literatürün oluşmasıyla sonuçlanmıştır. Kavram felsefi alanda tartışılırken, iktidar ilişkilerini konu edinmesi nedeniyle politik tartışmalar için de verimli olmuştur. Güven, otorite, bilim, uzman-uzman olmayan ilişkileri gibi pek çok alana uygulanmış; sadece diğer kavramlar ve teorik zeminlerle kurabileceği muhtemel ilişkiler tartışılmamış; ampirik çalışmalara da konu olmuştur. 2017 basımlı El Kitabı'nın tam da bu literatürü topladığı söylenebilir. Çünkü Rachel McKinnon, Guala Pohlhaus, Jr., José Medina, David Coady, Lorraine Code, Gloria Origgi, Matthew Congdon, Gloria Origgi, Havi Carel, Ian James Kidd ve Rebecca Tsosie gibi kavram üzerinde daha önce makale yayınlayan yazarların kavramın onuncu yılında bir araya getirildikleri söylenebilir. Çalışma konuları da yine aynıdır. Örneğin Havi Carel ve Ian James Kidd yine sağlık ve epistemik adaletsizlik konusunda, Rebecca Tsosie de yine yerli hakları konusunda yazmıştır.

El Kitabı'nın kapağına baktığımızda siyah bir zeminde ekrana elini uzatmış, avucunun içinde "Listen" yani "Dinle" yazan yüzü daha flu bir zeminde kalan elinin görüntüsü ise netleştirilmiş, Latin Amerikalıya benzeyen bir erkek yer almaktadır. Bu görüntü ile Fricker'ın kimlik iktidarı vurgusuna yer verilmek istenmiş olabilir. Bunun yanında "dinle" yazısının avucun içine yazılması, hem sözlü olmayan fakat yazılı olan bir tür tanıksal adaletsizliğe hem de sessizlik yönüyle "hermenötik adaletsizliğe" referansta bulunmuştur denebilir. Kitap ise beş bölümden oluşmaktadır. İlki "ana kavramlar", ikincisi "özgürleştirici epistemolojiler ve baskı eksenleri", üçüncüsü "düşünce okulları ve alt-alanlar", dördüncüsü "sosyo-politik, etik, psikolojik boyutlar", sonuncusu ise "örnek olay çalışmalarıdır". İlk bölümde tanıksal adaletsizlik ve hermenötik adaletsizlik gibi kavramlar yeniden ele alınmakta, bir bölümde de Miranda Fricker, kavramın on yıldaki yolculuğuna değinmektedir. İkinci bölümde özellikle iktidar asimetrilerini konu eden kesişimsellik, ırk, queer ve dekolonyalizm gibi zeminlerin epistemik adaletsizlik kavramına uygunlukları tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde Foucault'un iktidar kavramı ile fenomenoloji, pragmatizm ve sosyal epistemolojinin "epistemik adaletsizlik" ile ilişkisine değinilmektedir. Dördüncü bölümde politika, etik, psikoloji gibi daha disiplinler boyutunda epistemik adaletsizlik ele alınmaktadır. Son bölümde ise Fricker'ın epistemik adaletsizliği

çeşitli romanlar ve hikayeler üzerinden somutlaştırmasına benzer şekilde “hukuk, dijital çevre, bilim, eğitim, sağlık, ruh sağlığı, yerliler, kültür, din” gibi alanlardaki örnek olaylara yer verilmektedir. Dolayısıyla bu örgüyü kavramsal, iktidarı konu alacak şekilde ilişkisel, düşünsel, disiplinler ve örnek olay olarak sıralayabiliriz (Kidd ve diğerleri, 2017).

Kitap hakkında belirtilmesi gereken bir diğer önemli husus ise tartıştığı alanlarda en bilinen isimleri bir araya getirmesidir. Örneğin cinsiyet ve ırkın kesişiminden yola çıkarak farklı farklılıkların bir araya geldiği durumlarda tek bir farklılığa bağlı kalınarak iktidar ilişkilerinin anlaşılamayacağını söyleyerek “kesişimsellik” kavramı üzerinde odaklanan Patricia Hill Collins “kesişimsellik ve epistemik adaletsizliği” ele almaktadır. Yine kavramın feminist epistemoloji ile ilişkisini Nancy Tuana, iktidar ile ilişkisini Amy Allen, pragmatizm ile ilişkisini Shannon Sullivan ve sosyal epistemoloji ile ilişkisini Sanford Goldberg ele almaktadır. Tüm bu isimleri tek tek incelediğinizde “epistemik adaletsizlik ve ...” kalıbında boşlukta kalan yerlere ait ana kaynakları oluşturdukları görülmektedir.

Fricker, “epistemik adaletsizliği” tartışırken “erdem epistemolojisini” işaret etse de (Fricker, 2007: 2) kavramın en çok feminist epistemoloji tarafından sahiplenildiği söylenebilir. Öyle ki yukarıda saydığımız Collins, Tuana, Allen, Sullivan gibi isimler çalıştıkları konuları feminist teori ya da feminist epistemoloji ile ilişkili olarak ele alan isimlerdir. “Cinsel taciz” örneğinden hareketle kadınların deneyimlerini gündeme getirebilmeleri, onları anlamlandırabilmeleri ve mücadele edebilmeleri için “sessizliğe” son vermeleri gerekliliği kavramın feminist epistemoloji tarafından sahiplenilmesini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda kadınların, Fricker’ın deyimiyle, “bilen olarak kapasite sahibi görülmemeleri” durumunun (örneğin kadınların siyasetten anlamayacağı, bazı meslekleri yapamayacağı, analitik olmadıkları gibi) bir “adaletsizlik” olarak tanımlanması, feminist teori için de verimli tartışmalar sunmaktadır. Fricker, bilme eylemiyle ilişkili olan “adaletsizliği” “tanıklık” ve “hermenötik” boyutlarıyla ele alarak aynı zamanda bu meseleleri en az iki kişinin meselesi haline getirmektedir. Çünkü ses vermemek için birinden çekinmeniz, tanıklığınızın ciddiye alınmaması için de birilerinin size güvenmemesi gerekmektedir. Bu nedenle feminizmin “kişisel olan politiktir” mottosu, Fricker tarafından “kişilerarası olan politiktir (Fricker, 2017: 61)” şeklinde yeniden formüle edilmektedir.

Kitap ilginç bir şekilde Linda Martin Alcoff’un “Avrupa merkezçiliği” bir tür epistemik adaletsizlik, “epistemik görmezden gelme” olarak ele aldığı yazı ile bitmektedir. Hem teorilerin hem bilginin sadece Batı literatürüne ya da tarihine ait iseler ciddiye alınmaları, Batı’nın ya da

Batılı çerçevelerle düşünenlerin diğer kültürlerin katkılarını “görmezden gelmeleri”, dolayısıyla, o kültürü ya da o kültürdeki insanları bilen olabilecek kişiler olarak görmemeleriyle bir tür adaletsizliğe kapı aralamaktadır (Alcoff, 2017). Bu tespitin yapılabilmesi için önemli bir “araç” olmasının yanında “epistemik adaletsizlik” de Avrupa düşünce geleneğinden beslenerek ortaya çıkmış bir kavram olmaktadır. Fakat sosyal hayatın ve sosyal bilimlerin en temel meselesi olan “iktidar” ilişkilerine dokunduğundan pek çok tartışmada kendine yer bulma potansiyeline sahiptir ki öyle de olmuştur. Pek çok disiplin kendi içlerinde Fricker’ın “negatif” dediği durumlara uygun teorik çerçevelerle epistemik adaletsizliği bir araya getirebilir ya da sadece kavramlar üzerinden analiz yapabilmektedir. Fricker’ın da “epistemolojik adaletsizlik” yerine “epistemik adaleti” tercih edişi de bu noktada anlamlıdır. Klasik epistemolojide halen bilginin tek bir kaynağı olduğunun (akıl, duygu, sevgi vb.) kabul edildiği görüşler hakim olduğu için “epistemik” sözcüğü daha çok “pratiklere” işaret etmekte; çeşitliliğe açık kapı bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

“Handbook”, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/handbook>, Erişim Tarihi: 01.07.2018.

Dutton, William H. (Edt.) (2013). *Oxford Handbook of Internet Studies*, Oxford University Press.

Fricker, Miranda (2007). *Epistemic Injustice: Power & Ethics of Knowledge*, Oxford University Press.

Goldberg, Sanford (2012). “Comments on Miranda Fricker’s Epistemic Injustice”, *Episteme*, C. 7, S. 2, ss. 138-150.

Kussh, Martin (2009). “Review: Miranda Fricker: Epistemic Injustice: Power and Ethics of Knowing”, *Mind*, C. 118, S. 469, ss. 170-174.

Langton, Rae (2010). “Epistemic Injustice: Power and Ethics of Knowing. By Miranda Fricker”, *Hypatia*, C. 25, S. 2, ss. 459-464.

Lennon, Kathleen (2009). “Epistemic Injustice: Power and Ethics of Knowledge – Miranda Fricker”, *The Philosophical Quarterly*, C. 59, S. 234, ss. 177-178.

Levi-Faur, David (Edt.) (2012). *Oxford Handbook of Governance*, Oxford University Press.

Loux, Michael J. ve Dean W. Zimmerman (Edt.) (2005). *Oxford Handbook of Metaphysics*, Oxford University Press.

Lovibond, Sabina (2009). Reviews – Epistemic Injustice: Power and Ethics of Knowing. By Miranda Fricker”, *Philosophy*, C. 84, S. 1, ss. 147-151.

Maguire, Mike. Rodney Morgan ve Robert Reiner (Edt.) (2007). *Oxford Handbook of Criminology*, Oxford University Press.

Ritchie, Donald (Edt.) (2011). *Oxford Handbook of Metaphysics*, Oxford University Press.